

Перспективи подальших розвідок. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні та порівнянні особливостей використання науково-дослідної роботи з окремих дисциплін природничого профілю та можливості їх трансформації на інші.

Список використаних джерел

1. Біда Д. Д. Інтерактивні уроки фізики / Д. Д. Біда. – Х. : Основа, 2005. – 96 с.
2. Гура Т. В. Педагогічна взаємодія як фактор удосконалення сучасної системи професійної освіти / Т. В. Гура // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2008. – Вип. 50. – С. 104-110.
3. Золотухіна С. Т. Тенденції розвитку виховуючого навчання / С. Т. Золотухіна. – Х. : Основа, 1995. – 292 с.
4. Микитюк В. О. Формування професійно-педагогічної майстерності викладачів вищих освітніх закладів Слобожанщини у другій половині XIX – XX століття : дис... кан. пед. наук: 13.00.01. – М-во освіти і науки України : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 201 с.
5. Микитюк О. М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України / О. М. Микитюк – Харків ОВС, 2001. – 255 с.
6. Нізовцев А. Організаційно-педагогічні основи дослідницького методу навчання у вищій школі / А. Нізовцев // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць – Вип. 40 / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2008. – С. 48-53.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Фіцула М. М. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 528с.
8. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1980. – 80 с.
9. Гончаренко С. У. Методика навчання фізики в середній школі : посіб. для вчителів / Гончаренко С. У. ; за ред. М. Й. Розенберга. – 2 вид., перероб. і доп. – К. : Радянська школа, 1970. – 264 с.

УДК 373.5.016:5-057.874

В.М. Лисицький

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПОТРЕБ УЧНІВ

***Анотація.** У статті показано, що метод проектів базується на інтегруванні знань, умінь школярів з різних галузей науки, техніки, технології. Використання цього методу допомагає організувати пізнавальну та дослідницьку діяльність учнів, урізноманітнює пошук ними джерел інформації та спрямовує роботу в напрямку самостійного розв'язання навчальних завдань.*

***Ключові слова:** пізнавальні потреби, метод проектів, навчальна діяльність.*

Lissitzky V. M. Project method as a mean of forming cognitive needs of pupils.

***Annotation.** The article is showed that the project method is based on the integration of knowledge, skills from various spheres of science, technic, technology. Using this method helps to organize cognitive and research activities of pupils, diversifies their search for sources of information and directs the work to the vector of self solving of educational tasks.*

***Key words:** cognitive needs, project method, educational activity.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан розвитку освіти в Україні передбачає її реформування в напрямку впровадження в освітню практику особистісного орієнтованого підходу, який би спрямовував навчально-виховний процес на створення соціально-психологічних і педагогічних умов для фізичного, соціального, інтелектуального, духовного і культурного розвитку особистості учня. Тому навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів повинен бути спрямований на розвиток пізнавальної активності школярів, їх самостійності, творчих можливостей тощо.

Слід відзначити, що пізнавальна активність школярів є складовою мотиваційного компоненту навчання та однією з основних умов розумового розвитку дітей, адже інтелектуальна сфера дитини успішно формується лише за умови наявності пізнавальних потреб. Ураховуючи вищезазначене, важливо активізувати в ході навчально-виховного процесу пізнавальні потреби дітей, стимулювати їх розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку пізнавальних потреб учнів постійно була в центрі уваги науковців, оскільки її успішне розв'язання дає можливість суттєво підвищити ефективність, результативність та якість навчально-виховного процесу.

Психологічні аспекти цієї проблеми висвітлено у працях Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, О. Леонтьєва, А. Матюшкіна, С. Рубінштейна, Н. Талізінної та ін. Дидактичні й гносеологічні аспекти навчально-пізнавальної діяльності проаналізовано в дослідженнях Л. Арістової, С. Величка, Б. Коротяєва, А. Павленка, І. Харламова, Т. Шамової. Активізація мислення учнів у контексті проблемного навчання розглядається у працях І. Лернера, М. Махмутова, А. Матюшкіна. Проблему управління активною навчально-пізнавальною діяльністю висвітлено в роботах П. Атаманчука, Б. Коротяєва, В. Лозової, В. Онищука, Т. Шамової. Внутрішні стимули активності в навчанні розглядали Н. Зверєва, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн.

Проектна технологія навчання знайшла своє відбиття в дослідженнях К. Баханова, В. Гузєєва, І. Дичківської, І. Єрмакова, Г. Ісаєвої, О. Любарської, Н. Матяш, О. Пехоти, О. Пометун, Я. Пахомової, Є. Полата, Г. Селевка, І. Сергєєва, І. Чечель, С. Шевцової.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність проблеми, що розглядається, та можливість її розв'язання в навчально-виховному процесі старшої школи шляхом упровадження методу проектів зумовили вибір нашої теми.

Формулювання цілей статті. Мета полягає у визначенні сутності методу проектів і можливостей його застосування при формуванні пізнавальних потреб учнів. Маємо визнати, що інтерес до знань в учнів сучасної школи, на жаль, падає. Звідси виникає потреба створити такий процес навчання, який був би спрямований на підвищення активності старшокласників. Для успішного розв'язання цієї проблеми застосовують активні та інтерактивні методи навчальної роботи, які активізують пізнавальні потреби учнів, розвивають їх творче мислення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток пізнавальних потреб дітей – одна з актуальних проблем дидактики. Її розв'язання пов'язане з формуванням в учнів умінь творчо мислити на основі розвитку пізнавальних інтересів, самостійності, розумових здібностей, прищеплення вміння вчитися. При цьому школярі набувають таких якостей, як спостережливості, цілеспрямованості, відповідальності. Зазначеного можна досягти при використанні методу проектів.

Звертаючись до історії методу проектів бачимо, що він почав зароджуватися близько ста років тому. З його розробкою та впровадженням у педагогічному процесі пов'язані імена Дж. Дьюї, У. Кілпатріка, Е. Коллінгза та ін. У російській педагогіці методу проектів приділяли свою увагу численні дослідники, серед яких Є. Кагаров, Н. Крилова, Л. Левін, Н. Пахомова, Є. Полат. У їхніх дослідженнях знаходимо розмаїття підходів до визначення поняття «метод проектів», структури та етапів безпосередньої роботи над проектом, а також його різних навчально-виховних можливостей.

Аналіз становлення методу проектів показує, що підходи до розуміння його сутності вітчизняними і зарубіжними педагогами були різними. Принципова їх відмінність полягала в тому, що вітчизняні педагоги (О. Кагаров, А. Пінкевич, С. Швацький) основну цінність методу проектів бачили в розвитку соціально значущих якостей особистості (колективізм, суспільно-політична активність, працьовитість, наполегливість у досягненні мети та ін) і відповідно основну увагу спрямовували на колективну суспільно-корисну, трудову та ідеологічну спрямованість проектів [6].

У свою чергу зарубіжні, зокрема американські педагоги (Д. Дьюї, У. Кілпатрик, Е. Коллінгс та ін.), основну мету методу проектів бачили у виробленні індивідуальної пристосованої реакції школяра на ситуацію або середовище. На відмінну від колективних проектів радянських школярів, цілі яких узгоджувалися з програмою й ідеологією країни, американські проекти були спрямовані на розвиток індивідуальних здібностей учнів з урахуванням їх національних потреб та інтересів, на використання творчих проектів для задоволення своїх інтересів і потреб, розв'язання внутрішніх суперечностей зі світом природи [6].

У процесі задоволення потреб та інтересів в особистості виникають нові потреби та інтереси, подібно до того, як розв'язування одних суперечностей зумовлює інші. В. Кілпатрік називає такий процес «просуванням особистості, коли людина починає помічати те, чого раніше не бачила, і робити те, чого раніше не могла зробити, – таким має бути справжній процес виховання» [7, с. 17]. Узагальнюючи можна сказати, що цінність методу проектів, з погляду американських педагогів, полягала в можливості індивідуалізації навчання за рахунок опори на суб'єктний досвід і пізнавальні інтереси учнів.

Разом із тим і до сьогодні єдиного визначення методу проектів не існує. Кожен науковець трактує його по-своєму і вкладає у його визначення різний зміст. Так, у «Енциклопедії освіти» [5] метод проектів визначається як форма організації навчання, за якої учні отримують знання та вміння у процесі планування і виконання практичних завдань (проектів).

Суть методу проектів розкриває Є. Полат, яка зазначає, що метод проектів передбачає сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Вона розглядає метод проектів як педагогічну технологію, що передбачає сукупність дослідницьких і проблемних методів, творчих за своєю суттю [8; 9].

Дещо з іншої позиції до цього визначення підходить О. Рибін, який зазначає: «Метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти)» [10, с. 46].

С. Гончаренко визначає метод проектів як організацію навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [3].

У дослідженнях З. Таран ознаки методу проектів розглядаються як повна й органічна узгодженість навчання з життям, з інтересами [12].

Ю. Хотунцев, О. Козина та інші під проектом розуміють самостійну творчу роботу, що виконується за планом, який формується й уточнюється протягом усього періоду виконання проекту. Тематика повинна бути різноманітною і розвивати творче мислення, навички дослідження, вміння інтегрувати знання [14].

Як вважає Г. Селевко, що метод проектів – це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності [11].

На думку Н. Дементієвської, «метод проектів (від лат. *projectus* – «кинутий уперед задум») – сукупність певних дій, в основі якої лежить розвиток пізнавальної активності учнів, умінь самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення» [4, с. 23].

Досить цікаво розглядає визначення методу проектів Е.Арванітопуло. Він, спираючись на точку зору Н. Пахомова, зазначає: «навчальний метод проектів, з погляду вчителя, – це дидактичний засіб, що дозволяє навчати проектуванню, тобто цілеспрямованої діяльності для знаходження способу рішення проблеми шляхом виконання завдань, що впливають із цієї проблеми при розгляді її в певній ситуації» [1, с. 6].

З погляду О. Буйницької, метод проектів надає можливість вирішення проблеми. У ньому передбачається, з одного боку, необхідність використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки і мистецтва. Ним завбачено певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити проблему шляхом самостійних дій учнів з представленням отриманих результатів, що сприяє використанню дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю [2].

У своїх роботах М. Фіцула пише, що метод проектів – це метод пошуку й така організація навчання, за якою учні набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань – проектів, що дає змогу тісно поєднувати теорію з практикою. Це надає певні переваги: одночасне поєднання індивідуальної та колективної діяльності; можливість самореалізації; робота в команді; реалізація вікових потреб у самостійній і практичній діяльності; оцінювання результатів, їх суспільна значущість; можливість бачити результати своєї діяльності; можливість застосування в процесі роботи над проектом сучасних технологій вчителями і учнями; використання всесвітньої мережі Інтернету; застосування різноманітних форм взаємодії, зокрема інтерактивних; дозволяє практично реалізовувати співробітництво та глобалізувати освітній процес, який націлений на конкретний результат; можливість реальної міжпредметної інтеграції; покращити контроль за рівнем досягнень знань і вмінь учнів [13].

Метод проектів має багато переваг, оскільки, працюючи над проектами, учні знаходять власний шлях розв'язання завдання, учаться користуватися різними видами інформаційних джерел, аналізують отримані знання та ін. Підготовка до захисту проекту вимагає відпрацювання вміння представити отримані результати в такій формі, щоб вони були зрозумілі й цікаві школярам.

Висновки з даного дослідження. Наведений вище «метод проектів» надає можливість

активізувати пізнавальні потреби учнів, адже у проектній роботі школярам набагато легше засвоїти ключові поняття, навички, починаючи з постановки проблеми, пошуку, обробки й презентації результатів, планування роботи. Його доцільно застосовувати для розв'язання проблем, які вимагають інтегрування різноманітних методів, засобів навчання та поєднання знань і вмінь із різних навчальних предметів.

Робота з проектами дозволяє розв'язувати низку педагогічних завдань: формування навичок розумової праці, узагальнення інтелектуальних умінь у процесі пошуку джерел інформації, формування результатів і висновків, оволодіння писемним і усним мовленням, вироблення прийомів колективної праці тощо. Робота над проектом у багатьох випадках змушує користуватися результатами з суміжних галузей знань, що органічно сприяє інтеграції знань з різних навчальних предметів, є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно-орієнтованого підходу в освіті. Означений метод використовується для побудови процесу навчання, спрямованого на активізацію діяльності учнів відповідно до їх інтересів та для одержання інтегрованих знань і відчутного теоретичного чи практичного результату. Тому при реалізації методу проектів необхідно враховувати власну зацікавленість дітей у знаннях і показувати, де отримані знання можна застосувати в реальному житті.

Таким чином, метод проектів є досить ефективним засобом формування пізнавальних потреб учнів, оскільки призводить до зміни позиції: з носія готових знань він стає організатором пізнавальної та дослідницької діяльності учнів, консультантом, який може підказати джерела інформації або направити думки школярів у потрібному напрямку для самостійного пошуку. З іншого боку, цей метод націлений на підвищення самостійної пізнавальної діяльності учнів, на зацікавленість предметом, формування можливостей показати себе через власну діяльність, реалізуватися через особисті уподобання та нестандартність мислення. Можна стверджувати, що метод проектів припускає розв'язування певної проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження можуть бути пов'язані з розробкою науково-практичного супроводу проектної діяльності в навчальному процесі сучасної школи для стимулювання пізнавальної активності учнів.

Список використаних джерел

1. Арванітопуло Е. Г. Реалізація проектної методики навчання іншомовного спілкування в середній школі. / Е. Г. Арванітопуло // *Іноземні мови*. – 2005. – № 4. – С. 3-11.
2. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : [навчально-методичний посібник для самостійного вивчення курсу] / О. П. Буйницька. – Кам'янець-Подільський., 2009. – 100 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Дементієвська Н. П. Проекти: стан та перспективи / Н. П. Дементієвська // *Комп'ютер у сім'ї та школі*. – 1999. – № 4. – С. 20-24.
5. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; відповід. ред. В. Г. Кремень*. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Кагаров С.Г. Метод проектів у трудовій школі / Є. Г. Кагаров. – Ленинград.: «Брокгауз-Ефрон» – 1926. – 88 с.
7. Килпатрик В. Х. Метод проектов: Применение целевой установки в педагогическом процессе / Килпатрик В. Х. ; пер. с англ. изд. Е. Н. Янжул. – Ленинград.: «Блокгауз – Ефрон» – 1925. – 344с.
8. Полат С. С. Нове педагогічне і інформаційні технології в системі освіти / С. С. Полат. – М.: Издат. Центр «Академия», 2000. – 272 с.
9. Полат С. С. Метод проектов: типология и структура / С. С. Полат // *Лучшие страницы педагогической прессы*. – 2004. – №1. – С.9-17.
10. Рыбин О. В. Проектная деятельность / О. В. Рыбин // *Лучшие страницы педагогической прессы*. – 2004. – №1. – С.46-49.
11. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учебное пособие / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
12. Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико – орієнтованими проектами / З. Таран // *Відкритий урок*. – 2004. – №5/6. – С.18-20.
13. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 528с.
14. Хотунцев Ю. Л. Проекти в школьному курсі «Технологія» / Ю. Л. Хотунцев, В. Д. Симоненко, О. А. Козина, Б. И. Орлов, М. Н. Шигонцев. // *Школа и производство*. – 1994. – №4. – 96 с.